

Terörizmle Mücadelede Yöntemler: PKK Terör Örgütü Örneği

Terörizmle Mücadelede Yöntemler: PKK Terör Örgütü Örneği*

Erol BURAL

1. Giriş

Türkiye uzun yıllar boyunca, aşırı soldan din motifli radikal teröre kadar geniş bir yelpazeye yayılan, farklı amaç ve ideolojilerle hareket eden çok sayıda terör örgütünün hedefi olmuştur. Her ne kadar günümüzde Türkiye’de meydana gelen terör ve şiddet olaylarıyla mücadelenin merkezinde PKK terör örgütü yer almaktaysa da Türkiye aynı anda çok farklı motivasyonlara sahip irili ufaklı terör örgütleriyle, çeşitli yöntemleri kullanarak mücadele etmiştir.

Bu çalışmada amaç; Türkiye’nin uzun yılları kapsayan terörizmle mücadele tecrübe ve yöntemlerini PKK terör örgütü kapsamında ele alarak incelemektir. Çalışmada Türkiye’nin PKK terör örgütüyle mücadelesi çerçevesinde alınan tedbirler; askeri kuvvet kullanımı, ceza adalet sistemi, siyasal ve sosyoekonomik araçlar, istihbarat, diplomasi başlıkları altında incelenmiş, sonuç bölümünde ise mücadeleyi geliştirmek amacıyla alınması gerektiği düşünülen tedbirlere yer verilmiştir.

2. Terörizmle Mücadelede Yöntemler

Terörizmle mücadelede yöntemler; mücadele edilen terör örgütünün yapısı ve ideolojisine, ülkenin içerisinde bulunduğu siyasal ortama, uluslararası konjoktüre göre farklılık gösterebilir.

Terörizmle mücadelede kullanılacak araçların neler olduğu konusu farklı çalışmalarda, farklı başlıklar altında incelenmeler de içerik olarak genellikle birbirlerine benzerdir. Bu araçları bazı temel gruplar altında toplamak mümkündür. Örneğin kolluk kuvvetleri, iç güvenlik ile ceza ve hukuk sistemlerinin ayrı ayrı değerlendirilmesinden ziyade, hepsi “ceza adalet sistemi” gibi bir başlıkta toplanabilir. Bunun yanında kültürel, ekonomik, sosyal, psikolojik tedbirleri “siyasal ve sosyo ekonomik tedbirler” içinde değerlendirmek mümkündür. Dış yardım ve mücadele tedbirleri “diplomasi” içinde incelenebilir. Bunlara istihbarat ve “askeri kuvvet kullanılması” eklenirse terörizmle mücadele araçları beş başlık altında değerlendirilebilir (Demir, 2017, ss.130-131).

Demokratik devletlerde terörizmle mücadele esas olarak ceza adalet sistemi içerisinde yürütülür. Siyasal ve sosyo ekonomik tedbirler, istihbarat, diplomasi gibi diğer terörizmle mücadele araçları ise bu yöntemi desteklemek ve etkinliğini artırmak amacıyla kullanılır. Fakat bazı durumlarda devletler askeri kuvvetlerini terörizmle mücadele kapsamında kullanmak gerektiğini hissedebilirler. Bu gereklilik özellikle teröristlerin yarattığı fiziksel tehdidin kolluk kuvvetleri tarafından engellenmesinin güçleştiği ve tehdidin ulusal sınırları aşması durumunda yoğun olarak hissedilir (Demir, 2017, s.142).

Askeri kuvvet kullanımıyla, güvenlik güçlerinin teröristlere kayıplar verdirerek suretiyle örgüt mensupları ve örgütü destekleyenleri terör fikrinden uzaklaştırma, devletin kudretli gücünü gösterme gibi amaçlara ulaşma hedeflenir. Terörizmle mücadele kapsamında yapılan çalışmaların askeri kuvvet kullanımının terör olaylarını artırdığını, bireylerin radikalleşmesine neden olduğunu ortaya koyduğu da akılda tutulmalıdır.

Ceza adalet sistemi teröristlerin yakalanması için gösterilen çabalardan başlayarak yargı önüne getirilmesine, yargılama süreci sonunda suçlu görülenlerin cezaevine gönderilmesi ve cezaların infaz edilmesi dahil devletlerin kontrolünde gerçekleştirilen fiilleri kapsar. Dolayısıyla kolluk kuvvetlerinin yargı mercilerinin ve ceza infaz kurumlarının faaliyetleri bu kapsamda değerlendirilebilir. Ceza adalet sisteminin kolluk kuvvetleri ile ilgili kısmı olduğu gibi yasama ile ilgili yönü de vardır. Bunlar önceden tanımlanan suçların cezaların artırılması, teröristler tarafından gerçekleştirilen yeni tip suçların tanımlanması, terör eylemlerini araştırarak özel kolluk birimlerinin kurulması ve yasal görevlerini araştırarak özel kolluk birimlerinin kurulması ve yasal görevlerinin belirlenmesi gibi konulara odaklanır (Demir, 2017, s.138).

Terörizmle mücadele politikalarının oluşturulmasında akla gelen ilk konulardan birisi terörizmin öncül sebeplerinin ortadan kaldırılmasıdır (Demir, 2017, s.131). Bu maksatla yola çıkan devletler siyasal ve sosyoekonomik araçlarla terörizmin nedeni olabilecek sebepleri ortadan kaldırmaya çalışırlar. Bu kapsamda terör örgütleri ile görüşmeler, ekonomik gelişmelerin sağlanması için atılacak adımlar, istihdamın artırılması, eğitim imkanlarının geliştirilmesi, terörizmin psikolojik etkilerinin ortadan kaldırılması, terör örgütü ile halk arasındaki bağın kopartılması gibi hususlar siyasal ve sosyoekonomik tedbirler arasında sayılabilir.

İstihbarat ise terörizmle mücadele araçlarının hepsini destekleyecek bir unsur olması sebebiyle diğer araçlardan farklılık gösterir. İstihbaratın iki faaliyetten oluştuğu söylenebilir. Bunlardan birisi bilgi toplamak, diğeri toplanan bilginin analiz edilmesidir. Bilgi toplamak, teknik inkanlar kullanılarak gerçekleştirilebileceği gibi insan kaynağının kullanılması yoluyla da sağlanabilir. Analiz ise bu işle görevlendirilen uzmanların konu ile ilgili bilgisi ve öngörü kabiliyetine dayanır. Gerek terör örgütlerinin niyetlerinin öğrenilmesi ve müdahale edilmesi, gerekse toplum ile arasındaki bağın yok edilmesi etkin istihbarat ve iletişim çalışmalarını gerektirir (Demir, 2017, ss.139-142). Bu nedenle istihbarat terörizmle mücadele araçları içerisinde hem diğer araçlara ve yöntemlere destek olan hem de terör örgütleri hakkında gerekli bilgileri toplayarak örgütün eylemleri konusunda ön alınmasını sağlayan en önemli araçlardan birisidir.

Terörizmle mücadele uluslararası boyuttan yoksun olarak amaçlarına ulaşamaz. Terör örgütleri teknolojinin getirdiği kolaylıklardan faydalanarak süratle yer değiştirebilmekte, lojistik destek sağlayabilmekte, uluslararası hukukun boşluklarından faydalanabilmektedirler. Günümüz terör örgütlerini sadece ülke içinde alınan tedbirlerle etkisiz hale getirmek mümkün olmadığından uygulanan her türlü tedbirin uluslararası boyutu da dikkate alınmalıdır (Demir, 2017, ss.143-146). Terör örgütlerinin aldıkları “dış destek” sayesinde uzun süre ayakta kalabildikleri düşünüldüğünde diplomasi aracının söz konusu desteğin kesilmesi açısından büyük önemi haiz olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin terörizmle mücadelesi, yukarıda kısaca değinilen askeri kuvvet kullanımı, ceza adalet sistemi, siyasal ve sosyoekonomik tedbirler, istihbarat ve diplomasi başlıkları altında incelenecektir.

3. PKK Terör Örgütüyle Mücadele

3.1. Askeri Kuvvet Kullanımı

Terör örgütü PKK ile mücadele; ilk günlerden itibaren sorunun tam olarak anlaşılmasını, PKK terörünün yarattığı tehdidin küçümsenerek geçici kabul edilmesi gibi nedenlerle, gecikmeli bir şekilde başlatılmıştır. Türkiye'nin PKK terörünü gerektiği şekilde tanımlayamaması, sorunun kök nedenlerini mercek altına alamaması, geçmişte etik-bölücü terör tecrübesine sahip olmaması, bu hastalığa karşı askeri kuvvet kullanımını yegâne ilaç olarak görmesi, sorunun uzun yıllara yayılarak, minimize edilememesine neden olmuştur. Şiddet eylemlerinin başladığı ilk yıllar boyunca PKK özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesinde büyük gruplar halinde hareket etmiş, askeri birliklere yönelik çok sayıda terör örgütü mensubu saldırılar düzenlenmiş, bu saldırılar sonrası TSK tarafından bölgeye takviyeler gönderilmiş, karakol ve üs bölgelerinin emniyeti sağlanmaya çalışılmıştır. Bu dönemde PKK ile mücadele büyük çoğunlukla askeri kuvvet kullanımı ile yürütülmüş, diğer alanlarda mücadele oldukça zayıf kalmıştır.

1999 yılında terör örgütü lideri Öcalan'ın yakalanmasının ardından askeri kuvvet kullanımı, terör örgütünün de şiddete ara vermesi ile bir miktar azaltılmış, ancak çözüm süreci olarak adlandırılan örgütlerle görüşme sürecinin sona ermesinin ardından tekrar gündeme gelmiştir.

PKK terörünün sahneye çıktığı ilk günlerden itibaren askeri tedbirler sürekli olarak ön planda tutulmuş, bu kapsamda gerçekleştirilen ilk icraatlardan birisi de koruculuk sisteminin başlatılması olmuştur.

Köy Koruculuğu, 1924 yılında kabul edilen 442 sayılı Köy Kanunu ile kurulmuş ve etkin olarak kullanılmış bir sistemdir. Kurulduğu ilk yıllarda köy korucularının asli görevi köy halkının canı, malı ve namusunu eşkıya karşısında korumak olarak belirlenmiştir. 1980'li yıllarda özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde artan terör eylemlerinin kırsal alanda yaşayan vatandaşların can ve mal güvenliğine yönelik saldırılarının artmasıyla birlikte 1985 tarihinde Köy Kanunu'nun 74. maddesinde yapılan düzenlemelerle Geçici Köy Koruculuğu sistemi oluşturulmuştur.

Geçici Köy Korucularının 1980'lerin ortalarında görevleri, terör örgütlerinin kırsal alanda ikmal ve lojistik inkânlarını kısıtlamak, görev yaptıkları köy ve mezralarda yaşayan vatandaşın can ve mal güvenliğini sağlamak ve kırsaldaki yerleşim yerlerini terör saldırılarından korumak şeklinde sınırlandırılmışken, gelişen ihtiyaca göre takip eden dönemde güvenlik güçleri ile birlikte operasyonlara katılmayı da içerecek biçimde genişletilmiştir (Nurdoğan ve Işık, 2019). Günümüzde ise "Geçici Köy Koruculuğu" ismi "Güvenlik Korucusu" olarak değiştirilmiştir. 2019 yılı verilerine göre 26 ilde toplam 54.000 güvenlik korucusu halen görev yapmaktadır (Amerikanın Sesi, 2019).

1980 askeri darbesi ile son bulan iç karışıklıklar dolayısıyla sıkıyönetim kaldırılırken darbe sonrası ortaya çıkan PKK terörü ile birlikte, 1987 yılında sıkıyönetim yerini kendisinden bir derece daha katı ve daha geniş yetkilere sahip (Olağan Üstü Hal) OHAL yönetimine bırakmıştır. İlk olarak Bingöl, Diyarbakır, Elazığ, Hakkâri, Mardin, Siirt, Tunceli ve Van'da uygulamaya girer OHAL'e daha sonra Adıyaman, Bitlis, Muş, Batman ve Şırnak mücavir il olarak dâhil edilmiştir. 1996 yılında sırasıyla Elazığ, Mardin, Muş, Bingöl, Batman, Bitlis, Siirt ve Van'da OHAL uygulaması son bulurken geri kalan illerde OHAL uygulaması ancak 2002 yılında kaldırılabilmiştir. Bu tarihe gelinceye dek OHAL 46 kez uzatılmış ve devletin terörizmle mücadelede güvenlik eksikliğini yaklaşımının temel göstergelerinden birisi olmuştur (Taş, 2014, s.125-206).

Aynı dönemde, konvansiyonel ordu yapılanması içerisinde büyük kuvvetlerin örgüte karşı mücadelede başarısız olduğunun görülmesi üzerine; büyük ve hantal birlik yapısından, küçük ve hareketli birlik yapısına geçilmiştir. Bu kapsamda Sovyet tümenlerine karşı savunma amaçlı kurulan büyük piyade tümenleri lağv edilerek, yerlerine daha küçük ve motorize piyade tugayları kurulmuştur. Komando tugaylarının sayısı ve yeteneği artırılmıştır. Bölgeye yönelik coğrafi şartlarda dikkate alınarak 3 komando tugayı devamlı bölgede kalacak şekilde, iki komando tugayı ihtiyaç halinde bölgeye itinal edebilecek şekilde konuşlandırılmıştır. Özellikle terör olaylarının yoğun olduğu sınır bölgelerinde komuta ve kontrolü daha iyi sağlamak için Jandarma Asayiş Kolordü Komutanlığı (Van) kurularak bölgede bulunan birlikler bu kolordünün hareket kontrolüne verilmiştir.

Uygulanan askeri strateji bir süre sonra değiştirilerek, "Alan Hakimiyeti Konseptine" geçilmiştir. Tehdit algılamasında birinci sırada yer alan Sovyet tehdidinin yok olması üzerine bazı birlikler terörün yoğun olduğu bölgelere kaydırılarak bölgede kuvvet toplanması sağlanmıştır. Böylece az sayıda birliğin asayiş sağladığı büyük coğrafi alanlar bölgeye konuşlandırılarak büyük birliklerin sorumluluklarına verilerek bütün bölgenin gece ve gündüz kontrol edilmesi hedeflenmiştir.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin gelişen ihtiyaçlar neticesinde, gece hareket kabiliyeti geliştirilerek teröristlerin bölgede serbestçe hareket etmeleri önlenmeye çalışılmıştır. 1990'lı yıllarda gündüz yapılan operasyonlar geceye kaydırılmıştır.

Bölgeye gönderilen konvansiyonel birliklere ek olarak özel operasyonlar yürütebilecek kabiliyet, silah ve donanımlara haiz özel birlikler kurulmuştur. 1999'da düştüğü bunalımdan kurtulmak için örgüt sözde ateşkes ilan etmiş ve Irak'ın kuzeyine çekilmiştir. 2004 yılı haziran ayına kadar eylem yapmayan örgüt, bu tarihten itibaren eylem stratejisini değiştirmiştir. Güvenlik güçleriyle doğrudan mücadele yerine, dolaylı yollarla mücadele stratejisini benimseyen örgüt, güvenlik güçlerine farklı yöntemlerle zayıf verilmeye çalışmıştır. Bu kapsamda, ABD'nin Irak'a yönelik hareketi neticesinde Irak Ordusunun depolarından elde ettiği patlayıcıları kullanan örgüt, güvenlik güçlerine karşı EYP kullanarak eylemlerini yürütmüştür (Temel, 2010, s.87-93). Terör örgütü PKK aynı dönemlerde sivil itaatsizlik türtü eylemlere ağırlık vermiş, toplumsal olayların sayısını artırmış, askeri birlikler de bu gelişmelere paralel olarak toplumsal olaylara müdahalelerde kullanılır hale gelmiştir.

Dağlica (2007) ve Aktütün (2008) karakollarına yönelik terör saldırıları sonucu karakol ve üs bölgelerinin durumu yeniden değerlendirilmiş, karakolların yerlerinin ve yapılarının terör saldırılarına karşı emniyetli bir hale gelmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu çerçevede yapılan faaliyetler sonucunda 2019 yılı itibarıyla Hakkâri'de 29, Şırnak'ta 8 olmak üzere toplam 37 Modüler Geçici Üs Bölgesi inşa edilmiş (Anadolu Ajansı, 2019a) karakol ve üs bölgeleri güvenlikli hale getirilmiştir.

PKK'nın Suriye iç savaşında boyuna tecrübe ettiği en önemli yeniliklerden biri de şehir savaşlarıdır. Büyük ölçüde düzenli ve düzenli olmayan bir savaş stratejisinin yöntemlerini içinde barındıran bu savaştan itibaren 2015'in ilk yarısından itibaren Türkiye'ye taşınmıştır. 2013 yılı başlarında geliştiğinde PKK'nın şehir çatışması için yeni bir unsur olarak Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketinin (YDGH-bugün adı YPS olarak değişmiştir) kurulduğu görülmektedir. 20 Temmuz 2015 tarihinde Suruç'ta meydana gelen bombalı saldırı ve sonrasında 22 Temmuz 2015'te PKK tarafından Ceylanpınar'da iki polis memuruna düzenlenen silahlı saldırının ardından hükümet teröre karşı aktif mücadele karar almış ve güvenlik kuvvetleri polisiye tedbirlere ilave olarak aktif operasyonlar düzenlemeye başlamıştır. 2 Aralık 2015'te Sur ve 14 Aralık 2015'te Cizre ve Silopi'de ilan edilen sokağa çıkma yasaklarının ardından başlatılan meskûn mahal operasyonları bu yerlerdeki bazı mahalleleri kapsamakla birlikte güvenlik kuvvetleri açısından bir ilk olması bakımından büyük önem taşımıştır (Yeşiltaş ve Özçelik, 2016, s.157). Terörizmle mücadelede önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilen meskûn mahal eylemleri ve operasyonları, yaklaşık 2 yıl süreyle 39 il ve ilçede devam etmiştir.

PKK'nın Irak'ın kuzeyindeki dağlık bölgeleri "güvenli alanlar" olarak kullanması, bu bölgeden Türkiye'ye hem terör örgütü elemanlarını sevk edip hem de sınır bölgelerindeki askeri birliklere yönelik eylemler düzenlemesi, eylemlerin ardından Irak kuzeyindeki bölgelere geri dönmesi, Türkiye'yi Irak kuzeyindeki PKK varlığına yönelik sınır ötesi operasyonlar düzenleme kararı almaya mecbur bırakmıştır. 1992 yılından itibaren TSK, Irak'ın kuzeyine; küçük, orta ve büyük çaplı olmak üzere toplam elliden fazla operasyon düzenlemiştir.

Suriye'de 2011 mart ayından itibaren başlayan iç savaşın söz konusu ülkede ve bölgedeki denklemleri değiştirmesi, PKK terör örgütünün Suriye kuzeyinde de kendisine yeni alanlar açması üzerine bu bölgelere yönelik de askeri kuvvet kullanımını gündeme gelmiştir.

Türkiye 24 Ağustos 2016 tarihinde Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 51. Maddesinin tanıdığı "meşru müdafaa" hakkından yararlanmak suretiyle uluslararası kamuoyuna Fırat Kalkanı Harekâtını başlattığını deklare etmiştir. Ankara'nın öncelikli hedefleri arasında; sınır güvenliğinin tesisi, DEAŞ'ın sınır hattından temizlenerek geriye püskürtülmesi, böylece örgütün operasyonel ağırlık merkezinin dağıtılarak bilhassa sınır illerine yönelik saldırılarının önlenmesi ve PKK'nın Suriye'deki kolu PKK/PYD'nin Suriye'nin kuzeyinde doğu-batı hattını kontrol altına alınması engellenecek koridor oluşturulmasına mâni olmak vardır (Yeşiltaş, Seren ve Özçelik, 2017, s.9-10).

Zeytin Dalı Harekâtı (ZDH) ise 20 Ocak 2018'de Afrin genelinde önceden belirlenmiş terörist hedeflere karşı yoğun hava harekâtı ve karadan ateş destek vasıtalarıyla başlatılmıştır. TSK 21 Ocak 2018'de Türkiye sınırından Afrin'e yedi ayrı noktadan kara harekâtı başlatmış, hareketin maksadının Türkiye'nin hudutlarının ve içinde bulunduğu bölgenin güvenlik ve istikrarını sağlamak olduğu belirtilmiştir. ZDH'nin kapsam ve hedefinin ise Suriye'nin kuzeybatısında Afrin bölgesindeki PKK ve türevi örgütler ile DEAŞ'a mensup teröristler olduğu ifade edilmiştir (Özçelik ve Acun, 2018, s.9-11).

Türkiye, 9 Ekim 2019 tarihinde ulusal güvenliğini tehdit eden terör unsurlarını sınırından temizlemek, Suriye'nin kuzeyinde yaşayan bölge halkının güvenliğini sağlamak, terör örgütü PKK/PYD'nin illegal faaliyetlerini önlemek ve Suriye'nin toprak bütünlüğünü koruyarak ülkenin bölünmesini engellemek için Barış Pınarı Harekâtı'nı başlatmıştır. Harekâtın amacı; (i) Türkiye'nin ulusal güvenliğini tehdit eden terör unsurlarını sınır hattından temizlemek, (ii) Suriye'nin kuzeyinde yaşayan bölge halkının güvenliğini sağlayarak onlar için güvenli bir yaşam alanı oluşturmak, (iii) terör örgütü PKK/YPG'nin ikmal hattı olarak kullandığı M4'ü kontrol altına alarak illegal faaliyetlerin önüne geçmek, (iv) Suriye'nin toprak bütünlüğünü koruyarak ülkenin bölünmesini engellemek

şeklinde ifade edilmiştir (Erol, 2019, s.7-8).

TSK'nın 27 Mayıs 2019'da başlattığı Pençe Harekâtı Türkiye'nin hudut ötesinde icra ettiği proaktif terörizmle mücadelesini tekrar kamuoyunun gündemine sokmuştur. Pençe 1 harekâtı 27 Mayıs'ta Hakkâri'ye yapılmıştır. 12 Temmuz 2019 tarihinde Pençe 2 harekâtı gerçekleştirilmiş ve Hakkâri'den güneye doğru bir harekât sürmüştür. 23 Ağustos 2019'da ise Irak'ın kuzeyindeki Sinat-Haftanin bölgesinde Pençe-3 Operasyonu'nun başlatıldığı bildirilmiştir. Operasyon, hudut güvenliğini ileriden sağlamak, Sinat-Haftanin bölgesinde bulunan teröristleri ve kullandıkları mağara, sığınakları imha etmek amacıyla icra edilmiştir (CNN Türk, 2019).

17 Haziran 2020 tarihinde ise zamanlarda karakol ve üs bölgelerimize artan taciz ve saldırı teşebbüsünde bulunan PKK ve diğer terörist unsurlara yönelik olarak uluslararası hukuktan doğan meşru müdafaa hakları çerçevesinde Pençe-Kaplan Operasyonu başlatıldı (Habertürk, 2020).

Jandarma Genel Komutanlığına bağlı jandarma komando, jandarma özel harekât ve güvenlik korucuları ile Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı polis özel harekât birliklerince, yurt içinde bölgücü terör örgütü PKK'nın kişî üslenmesi hazırlıklarını bertaraf etmek, hareket kabiliyeti daralan terörist grupları bulup etkisiz hale getirmek, teröristlerin bölgeler arası geçişlerini engelleyerek takviye edilmesini önlemek amacıyla 17 Ağustos 2019'da Kıran ismi verilen, yurtiçi seri operasyonlar başlatılmıştır (Anadolu Ajansı, 2019b).

Kıran ismiyle başlatılan ve çalışmanın hazırlandığı dönemde devam eden operasyonlarda temel amacın; PKK terör örgütünün hareket kabiliyetini kısıtlamak, alan hakimiyetini tesis etmek ve pekiştirmek olduğu değerlendirilmektedir.

2016 yılından itibaren Türkiye'nin PKK ile mücadelede askeri kuvvet kullanımı, istihbarata dayalı, nokta hedeflerine yönelik, yurtiçi ve yurtdışı kapsayan, güvenliğin sınır ötesinden alındığı yeni bir konsepte evrilmiştir. Bu yıldan itibaren TSK ve İçişleri Bakanlığı envanterindeki İHA ve SİHA'ların sayılarındaki artış, yeni nesil taarruz helikopterlerinin kullanılmaya başlanması yeni konseptin yapı taşı oluşturmuştur. Aynı dönemde terör örgütü yönetici kadrolarına ilişkin arananlar listesi hazırlanması, MİT, TSK ve kolluk kuvvetlerinin ortak operasyonlarıyla yönetici kadrosunun etkisiz hale getirildiği de görülmektedir. İçişleri Bakanlığı terörden arananlar listesinin (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2019) incelenmesi sonucunda söz konusu listeden PKK terör örgütü mensubu kırmızı kategoriden 12, mavi kategoriden 9, yeşil kategoriden 24, turuncu kategoriden 21 ve gri kategoriden 171 teröristin etkisiz hale getirildiği görülmektedir. Ayrıca SİHA'lar kullanılarak gerçekleştirilen operasyonlar neticesinde 2019 yılında 363, bugüne dek toplam 1.144 PKK terör örgütü mensubunun etkisiz hale getirildiği ifade edilmektedir (Hürriyet, 2019).

3.2. Ceza Adalet Sistemi

Türkiye'de, PKK terör örgütüyle mücadelenin hukuki dayanağı 5442 sayılı İl İdaresi Kanunudur. Asayişin temini ve iç güvenliğin sağlanması için kolluk kuvveti olarak İçişleri Bakanlığı bünyesinde "Jandarma Genel Komutanlığı" ve "Polis Teşkilâtı" bulunmaktadır. Olağan durumlarda, iç güvenliğin sağlanmasında bu iki kuvvetin yetersiz kalması durumunda; valilere, 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu ile askeri kuvvetlerden yardım talep etme yetkisi tanınmıştır. Söz konusu kanuna göre askeri birlikler bu talebi karşılamakla mükellefler.

Türkiye Cumhuriyeti'nde terörle mücadelenin hukuki yapılması 1982 yılında kabul edilen Anayasanın 120. Maddesinde yer alan "Şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebebiyle olağanüstü hal ilanı" ve 122. Maddesinde yer alan "Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali" hususlarına dayandırılarak şekillendirilmiştir. Anayasanın 148. Maddesinin 1.fikrasi ise olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelelerin şekil ve esas bakımından Anayasa'ya aykırılığının iddia edilemeyeceğini söyleyerek bu bağlamda özgürlüklerin kısıtlanabilmesinin önünü açmıştır.

1971 tarihli 1402 sayılı Sıkı Yönetim Kanunu ve 1983 tarihli 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu terör eylemlerinin yoğunlukla görüldüğü bölgelerde kamu düzenini sağlamak amacıyla kanun gücünü temsil etmektedir. Ayrıca 1971 tarihli Asayiş ve Müessir Bazı Fillerin önlenmesi hakkındaki Kanun, yazılı haller dahilinde polis ve jandarmaya silah kullanma yetkisi vermektedir. Bu kanuna Haziran 1987'de eklenen ek Madde 1 ise bu kanunun açıkça terör örgütlerine karşı uygulanabileceğini göstermektedir.

1991 tarihli 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu 1. Maddesinde belirlenen amaçlara ulaşmak için meydana getirilmiş örgütlerin mensubu olup da bu amaçlar doğrultusunda diğerleri ile beraber veya tek başına suç işleyen veya amaçlanan suçu işlemese dahi örgütlerin mensubu olan kişi terör suçlusudur diyerek 2004 tarihli 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na atıfla bu kanunun 302, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 315, ve 320'inci maddelerine giren suçları ve 310'uncu maddenin birinci fıkrasında yazan suçları terör suçu kapsamına almaktadır.

Ayrıca 6136 sayılı Ateşli Silahlar ile Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'da tanımlanan suçlar, 1956 tarihli 6831 sayılı Orman Kanununun 110'uncu maddesinin dört ve beşinci fıkralarında yer alan kasten orman yakma suçları, 2003 tarihli 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanmış hapis cezası gerektiren suçlar ile 1983 tarihli 2863 sayılı Kültür Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 inci maddesinde tanımlanan suç, terör suçları sayılarak mevzuat genişletilmiştir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu şüpheli, sanık, müdafî, ifade alma, sorgu, suçüstü, toplu suç gibi kavramların içeriğini belirlemektedir. Dolayısıyla terör mevzuatı içerisinde şekil ve usullerin belirlenmesi açısından kullanılmaktadır. 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu madde 3'de "... terör örgütünün faaliyetleri çerçevesinde işlenen suçlar" ve madde 22 fıkra "...Terörle mücadele kanununun 20'inci maddesi hükmü" gereğince tanık koruma biriminde görev yapanlar, diğer görevliler, suçun aydınlatılmasında yardımcı olanlar ve yakınlarının korunmasına ilişkin hususlar da terörizmle mücadele mevzuatı kapsamında değerlendirilmektedir.

1974 Sayılı Kimlik Bildirme Kanunu, kanun koyucunun terör faaliyetleri kapsamında uygulamalarına dayanarak oluşturulan başka bir yasadır. Bahsi geçen yasa gereği işyerlerinin sorumlu işleticileri bu yerlerde barınanları ve çalışanları bildirmekle yükümlüdür. Konutlarda ve yurtda barınanların da çalışanların da bildirilmesi esastır. Yasa uygulayıcıların ve kanun koyucuların bu kanun çerçevesinde işlem yapmasında amaç, yasadışı faaliyette bulunan kimselerin genellikle kimliksiz ya da sahte kimlik kullanarak geçici ya da sürekli olarak barınmalarının önüne geçmektir.

4959 sayılı Toplum Kazandırma Kanunu'nun 1.maddesi; "Siyasi ideolojik amaçla suç işlemek için kurulmuş terör örgütü mensuplarının topluma yeniden kazandırılması, toplumsal huzur ve dayanışmanın güçlendirilerek devam ettirilmesidir" şeklinde kanunun amacını tanımlamıştır. Kanunun amacı PKK terör örgütüne zorla dahil edilen ya da gönüllü dahil olsa bile pişman olan kimselerin hatalarından geri dönmeye imkân tanımaktır (Şen ve Özyay, 2015, s.152-155).

Ayrıca 2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşlanması Hakkında Kanun ile, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddî zarara uğrayan kişilerin, bu zararların karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemiş, vatandaşların kayıpları karşılanmıştır (5233 Sayılı Kanun).

Bir diğer düzenleme, kamuoyunda "Taş Atan Çocuklar Yasası" olarak bilinen, Terörle Mücadele Kanunu ve bazı kanunlarda yapılan değişikliklerdir. Önceki haliyle, terör örgütü PKK'nın şehir merkezlerinde organize ettiği gösterilerde ön plana sürülen çocuklardan bazıları gözaltına alınarak ağır ceza mahkemelerinde yargılanmaktaydılar. 22 Haziran 2010 tarihinde TBMM Adalet Komisyonunda kabul edilen tasarı daha sonra TBMM'den de geçerek yasalasmıştır. Yasa'ya göre; teröre bulaşan çocuklar, katıldıkları kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde ihtar ve zor kullanmaya rağmen dağılmayanlara verilen cezanın alt sınırı 1,5 yıldan 6 aya indirilmiştir. Cezanın üst sınırında (3 yıl) değişiklik yapılmamıştır. Yapılan değişikliğin en önemli düzenlemelerinden biri de terör suçuna bulaşmış 18 yaş altındaki çocukların, ağır ceza mahkemeleri yerine, çocuk mahkemelerinde yargılanmasını düzenleyen iyileştirme'dir.

Türkiye'nin terörizmle mücadelesi içerisinde önemli bir yer tutan ceza adalet sistemi kapsamında, 1970'li yıllardan başından itibaren çok sayıda hukuki düzenleme hayata geçirilmiş, bu düzenlemelerin bir kısmı ile terör örgütleriyle mücadelede zorlayıcı tedbirler desteklenirken diğer kısmı ile bireylerin terör örgütlerinden ayrılmalarının kolaylaştırılmasına, vatandaşların terörden kaynaklanan zararlarının önlenmesine çalışılmıştır.

3.3. Siyasal ve Sosyoekonomik Araçlar

PKK ile mücadelede Türkiye şiddetin yayılmaya başladığı ilk yıllarda sorunun kökenini, çatışmaların yaşandığı bölgelerin ekonomik yoksunluğu olarak değerlendirilerek, bölgenin kalkınmasına yönelik tedbirler almaya başlamıştır.

Bölgede işsizliğin ve "devlet tarafından yalnız bırakıldık" imajının kırılması için 1989 yılında 32 milyar dolarlık bir proje yürürlüğe konmuştur. Türkiye'nin en büyük projesi olan ve Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) olarak isimlendirilen bu proje, ilk önce su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesine yönelik başlatılmıştır. Daha sonra bölgenin kalkınmasına yönelik olarak genişletilerek tarım, sanayi, ulaştırma, eğitim, sağlık, köy ve şehirleri kapsayan altyapı yatırımlarını da içine alan GAP entegre bir bölgesel kalkınma projesine dönüşmüştür. GAP ile bölge ekonomisinin Türkiye geneli ile olan ekonomik farkının kapanması ve bölge halkının huzur ve refahının artması hedeflenmiştir. Bu sayede bölgenin ekonomik geri kalışının doğurduğu "mağduriyet psikolojisi" yıkılmaya çalışılmaktadır (Temel, 2010, s.98-99).

Aynı kapsamda başlatılan Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM), GAP İdaresi tarafından 1992-94 yılları arasında yapılmış olan beş temel araştırmanın bulgularına dayalı olarak hazırlanmış olan Sosyal Eylem Planı ile bu araştırmalardan biri olan "GAP Bölgesinde Kadının Statüsü ve Kalkınma Sürecine Entegrasyonu Araştırması" bulgularına dayalı olarak hazırlanan Eylem Planı'ndan hareketle ortaya çıkmıştır.

ÇATOM'lar, GAP Bölgesi'nde 1995 yılından itibaren açılmaya başlanmış olup halen GAP Bölgesindeki 9 ilde 44 ÇATOM mevcuttur. ÇATOM'ların hedef kitlesi genç kız ve kadınlardır. Proje aracılığıyla bugüne kadar 250.000 kişi doğrudan ÇATOM programlarından yararlanmıştır (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019)

ÇATOM projesine ilave olarak İçişleri Bakanlığı'na 2005 yılında Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES) başlatılmıştır. Temel amacı; kaynak yetersizliği sebebiyle mevcut yatırım programlarında kapsama alınmayan köylerin ve bağlarının, içme suyu ve yol sorunlarının Vali ve Kaymakamlar önderliğinde İl Özel İdareleri ve Köylere Hizmet Götürme Birlikleri aracılığı ile mahalli imkan ve kabiliyetlerin verimli bir şekilde kullanılarak kısa sürede ve düşük maliyetle çözülmesi olan KÖYDES Projesi ile kırsal altyapının önemli unsurları olan yol, su ve kanalizasyon sorunlarının aşılmasına önemli katkılarda bulunulması hedeflenmektedir (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2019).

Siyasal tedbirler çerçevesinde; 6 Şubat 2002'de kabul edilen "Birinci Uyum Paketi" ile düşünce ve ifade özgürlüğünün kapsamı geliştirilmiştir. 3 Ağustos 2002 tarihinde kabul edilen "Üçüncü Uyum Paketi" ile Kürtçe, Çerkezce ve Lazca yayın ve öğretim serbest bırakılırken, idam cezası da kaldırılmıştır. Türkiye'deki demeklere yurtdışında, yurtdışındaki demeklere ise Türkiye'de faaliyet gösterme hakkı tanınmıştır.

02 Ocak 2003 tarihli 4778 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un 9,10 ve 11'inci maddeleri çerçevesinde yapılan düzenlemeler ile siyasi partilerin kapatılması zorlaştırılmış ve AB kriterlerine uygun hale getirilmiştir (4778 Sayılı Kanun).

23 Ocak 2003 tarihinde kabul edilen "Beşinci Uyum Paketi" ile AİHM kararları sonrasında sanığa yeniden yargılanma hakkı tanınmıştır. 19 Haziran 2003'te kabul edilen "Altıncı Uyum Paketi" ile terörle mücadele yasasının bölümleri propagandayı cezalandıran sekizinci maddesi yürürlükten kaldırılmış, kamu ve özel televizyonlara farklı dil ve lehçelerde yayın yapma imkânı tanınmıştır. TRT 6 kanalı bu kapsamda 1 Ocak 2009'da Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'na bağlı olarak yayına başlamıştır. 10 Ocak 2015 tarihinde ise TRT 6 ismi, TRT Kurdî olarak değiştirilmiştir.

PKK terör örgütüyle mücadele kapsamında yürütülen uzlaşmacı yöntemlerden bir diğeri de kolluk kuvvetlerinin terör örgütüne katılan kişilerin aileleriyle görüşmeleri, bu şahısların terör örgütünden ayrılmasını sağlamak üzere aileler vastasıyla ikna metodunun kullanılmasıdır. Yapılan resmi açıklamalara göre (MSN, 2019) 5.500'ün üzerinde aile ile görüşülmüş, 2019 yılında 111, son üç yılda ise 600'e yakın terör örgütü mensubu bu faaliyetler neticesinde güvenlik güçlerine teslim olmuştur.

Siyasi erk tarafından PKK sorununun siyasi yöntemlerle çözülmeye çalışılması gündeme getirilmiş, AB uyum paketleriyle gerçekleştirilen demokratik ilerleme sürecinin terörün sonlandırılması amacıyla kullanılması karar verilmiştir. 2009 yılında, önce "Kürt Açılımı", daha sonra "Demokratik Açılım" ve son olarak "Millî Birlik ve Kardeşlik Projesi" adını alan bir düşünce kamuyunun gündemine getirilmiştir. Bu süreçte, sorununun bütün boyutlarıyla tartışılıp toplumsallaşması istenirken, somut bir proje önerilmeden, herkesin düşüncesini ortaya koyması, ortak bir çözüm politikası geliştirilmesi arzu edilmiştir. Ancak, Irak'tan gelen 34 kişilik PKK'lı grubun Habur sınır kapısından giriş sırasında ortaya konulan karşılama ve gösteriler bu sürecin de sonunu hazırlamıştır.

Çözüm süreci olarak bilinen bu sürecin gizli detayları bilinmemekle birlikte, Öcalan'ın görüşleri de dikkate alınarak üç aşamalı bir plan üzerinde uzlaşıldığı anlaşılmaktadır. Söz konusu planın ilk aşamasında örgütün silahlı unsurlarının Türkiye'den çekilmesi, ikinci aşamasında bakanlıkların demokratikleşme kapsamında yapacağı çalışmalar ardından İnsan Hakları Eylem Planının kabul edilmesi, üçüncü aşamasında da PKK'nın silahlarını tamamen bırakması ve terör tehdidinin bütünüyle ortadan kalkması öngörülmüştür (Erdoğan, 2013, s.374-375).

Çözüm sürecine ilişkin başka bir mekanizma olan, Toplumsal Barış Yollarının Araştırılması ve Çözüm Sürecinin Değerlendirilmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından kurulmuştur. Türkiye'de terörün sonlandırılması için başlatılan çözüm süreci kapsamında sürecin kamuoyuna doğru bir şekilde anlatılması ve sürece kamuoyu desteğinin artırılması amacıyla Akil İnsanlar Heyeti oluşturulmuştur. Akil İnsanlar Heyeti; toplumda saygın pozisyonda olan ve farklı siyasi görüşlere sahip yazarlar, akademisyenler, sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütü temsilcileri, sanatçılar ve eski siyasetçiler arasından belirlenen 62 kişiden oluşturulmuştur. Heyet Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinde çalışma yürütecek şekilde biri 8 diğeri 9 kişiden oluşan 7 komisyona ayrılmıştır. Her bir komisyon için üyeler arasından bir başkan, bir başkan vekili ve bir sekreter görevlendirilmiştir.

Çözüm süreci döneminde yasalaşan, İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (6459 Sayılı Kanun, 2013) kapsamında; AİHM ihlal kararları, askeri idari yargı bakımından da yargılanmanın yenilenmesi sebebi olarak kabul edilmiştir. İfade hürriyetinin AİHM standartlarına uygun olarak genişletilmesi amacıyla, "cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösteren veya öven ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik eden" kriteri getirilmiştir. İşkence suçlarında zamanaşımı kaldırılmıştır. Kovuşturmayla yer olmadığının dair kararların etkin soruşturma yapılmadan verildiğinin AİHM ihlal kararıyla tespit edilmiş olması durumunda, talep edilmesi halinde yeniden soruşturma açılmasının önü açılmıştır. Ceza hükümlerinin, AİHM tarafından AİHS'nin ihlali suretiyle verildiğinin tespit edilmiş olması halinde, yargılanmanın yenilenmesi yoluna gidilebilmesi öntündeki sınırlamalar kaldırılmıştır (TBMM Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, 2013).

2013 yılında yapılan bir düzenlemeyle Ceza Muhakemesi Kanunu ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'a göre, sanık iddianamenin okunması ve esas hakkında mütalaaın verilmesi üzerine sözlü savunmasını kendisini daha iyi ifade edebileceğini beyan ettiği başka bir dilde yapabilecek değişiklikler yapıldı (Anadolu Ajansı, 2013).

2014 yılına gelindiğinde ise 6551 sayılı Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünlüğün Güçlendirilmesine Dair Kanun yürürlüğe konularak terörün sona erdirilmesi ve toplumsal bütünlüğün güçlendirilmesi için yürütülen çözüm sürecine ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir (6551 Sayılı Kanun).

2000'li yılların başından itibaren Türkiye terörizmle mücadele kapsamında zorlayıcı tedbirlerin yanı sıra uzlaşmacı tedbirleri de uygulamaya koymuş, bu kapsamda yapılan çok sayıda hukuki düzenlemeyle bir yandan terörün yoğun olarak görüldüğü bölgelerde yaşayan vatandaşların terörden doğan zararlarının karşılanmasına çalışırken, diğer yandan terörün kök nedenleri olarak görülen hususların hafifletilmesi için düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye PKK terörünü sona erdirmek amacıyla görüşme yöntemini de hayata geçirmiş ancak tüm çabalara rağmen bu süreç terörün şehirlere kadar yayılmasıyla sonuçlanmıştır.

Suriye iç savaşı ile birlikte bölgede güç dengelerinin değişmesi, PKK/PYD'nin bölgede DEAŞ'la mücadele eden bir aktör haline getirilmesi, çözüm süreci boyunca PKK'nın şehri merkezlerinde silahlı yapılanmasını geliştirerek bu bölgelerde "özerklik" ilan etmesi ve sonucunda 2015 yılı temmuz ayında PKK şiddetinin yeniden başlaması çözüm sürecinin sonlandırılmasına neden olmuştur. Görüşme sürecinin sona ermesinin ardındaki asıl nedenlerden bir tanesinin, sürecin terör örgütü temsilcileri ve devlet yetkilileri arasında yürütülmesi, sürece bir üçüncü tarafın yani gözlemcinin dahil edilmesini olarak değerlendirilmektedir. Üçüncü göz olarak dahil edilenler, tarafların çözüme ulaşması amacıyla tarafsız bir tutum sergileyen, alınan kararların uygulama usullerini ve sonuçlarını kontrol eden üçüncü bir tarafın var olmaması; yürütülen süreçte yaşanan aksaklıkların açığa çıkarılarak üzerinde yeniden uzlaşma sağlanmasını engellemiş, taraflar arasında güvenliliğin yaşandığı durumlarda arabuluculuk yapılamamıştır.

3.4. İstihbarat

PKK'nın eylemlerine başladığı 1984 yılında Ankara'daki yetkililerin önemli bir istihbarat eksikliği içinde olduğu değerlendirilmektedir. Karar alıcıların; PKK liderleri, üsleri ve destekçileri hakkında pek fazla bir bilgisi bulunmamakla birlikte, saldırılar yapanlar adı eşkıya gibi değerlendirilmiştir. Başlangıcından itibaren yerel halktan insan istihbaratı elde etme ve sinyal istihbaratına dayalı bir yöntem izleyen Türkiye 2000'li yılların başından itibaren yurtdışından kiralanılan İHA'larla görüntü istihbaratına ağırlık verilmeğe başlamıştır (Yılmaz, 2011, s.582-586).

PKK ile mücadeledeki değişimin 2016 yılından sonra yaşandığını da söylemek mümkündür. FETÖ kalkışma girişiminin ardından başta MİT ve TSK olmak üzere devlet kurumlarının FETÖ mensuplarından arındırılması, MİT'in yeniden yapılanması, kurumlar arasında istihbarat paylaşımı ve koordinasyonuna yönelik tedbirler alınması, İHA ve SİHA'ların sayılarının artırılması gibi hususlar PKK ile mücadelede istihbaratı, sonucunda istihbarata dayalı nokta operasyonların sayısı ve etkinliğini artırmıştır.

15 Ağustos 2017'de, 694 sayılı KHK ile, Bakanlıklar ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının yukarıda belirtilen görev ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesiyle ilgili koordinasyonu sağlamak ve istihbarat çalışmalarının yönetilmesinde temel görüşleri oluşturmak ve uygulamayı belirlemek üzere, Cumhurbaşkanının başkanlığında Millî İstihbarat Koordinasyon Kurulu (MİKK) kurulmuştur. Kurulun faaliyetleri ile ilgili açık kaynaklara yansayan bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca istihbaratın tek elde toplanabilmesi hedefiyle oluşturulan MİT ile İstihbarat Koordinasyon Merkezi (MİKM)'de kurumlar arası koordinasyon amacıyla tasarlanmıştır.

3.5. Diplomasi

PKK ile mücadele kapsamında diplomasi alanında atılan ilk adım, Irak topraklarının terör örgütü tarafından kullanılması nedeniyle bu ülke ile yapılan anlaşma ile atılmıştır. 15 Ekim 1984 tarihinde Irak'la Türkiye-İrak Güvenlik Protokolü imzalanmış, her iki ülkeye de ön izin olmaksızın diğer ülke topraklarına 5 kilometreye kadar sıcak takip yapma hakkı tanınmıştır. Söz konusu anlaşma dört yıllığına akdedilmiş, 1984-1988 arası dönemde gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonlar için hukuksal bir meşruiyet tabanına kavuşmuştur (Akutay ve Ateş, 2013, s.133).

1998 yılı Ekim ayında Suriye'den kaynaklanan PKK terörünün sona erdirilmesi amacıyla diplomatik ve askeri tedbirler alınmaya başlamıştır. Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Atilla Ateş tarafından Hatay'da yapılan konuşma ile başlayan süreç, Öcalan'ın Suriye dışına çıkarılması ile devam etmiş, iki ülke heyetleri 19 Ekim 1998 tarihinde Adana'nın Seyhan ilçesinde krizi görüşmek için bir araya gelmiş, 20 Ekim 1998'de Adana Mutabakatı olarak adlandırılan belgenin imzalanması ile son bulmuştur. Adana mutabakatı kapsamında özetle; Öcalan'ın Suriye'ye girmesine müsaade edilmeyeceği, PKK kamplarının faaliyetlerine son verildiği, Suriye'de PKK faaliyetlerine izin verilmeyeceği, PKK'nın Suriye tarafından terör örgütü olarak kabul edildiği hususları iletme altına alınmıştır (Gökcan, 2018, s.186-193).

Hiçbir ülkenin topraklarını terörist gruplara ve bunların faaliyetlerine açmaması gerektiğini ve uluslararası iş birliği olmaksızın terörle mücadelede mutlak bir başarının sağlanamayacağını da savunan Türkiye Cumhuriyeti bu inancı çerçevesinde 62 ülke ile; 52 anlaşma, 39 protokol, 39 mutabakat zaptı, 124 toplantı tutanağı ve 12 ortak bildiriye imza atmıştır. Türkiye, BM Güvenlik Konseyi'nin 1373 sayılı kararını ve terörle ilgili 12 BM Sözleşmesi ile protokolünü de onaylamıştır.

Türkiye'nin terörle mücadelesinin önemli bir bölümünü, ülkesine karşı faaliyet gösteren terör örgütlerinin uluslararası zeminde de terör örgütü kabul edilmesi ve yasaklanması yönündeki çabaları oluşturmaktadır. Bu çabalar sonucunda pek çok ülke ve birlik bu örgütleri terörist örgütler listesine katarak yasaklamalar getirmişlerdir. Uluslararası çabaların sonucunda Almanya 26 Kasım 1993, ABD 8 Ekim 1997, İngiltere 29 Mart 2001, Avrupa Birliği 02 Mayıs 2002'de PKK'yı terör örgütü olarak kabul etmiştir (Özçalbaş, 2006, s.41-42).

2006 yılında Terörle Mücadele Koordinatörlüğü isimli bir kurul oluşturulmuştur. Kurumun başına, Eylül 2006'da emekli Orgeneral Edip Başer getirilmiştir. Ancak 2007 yılında Türkiye'de yaşanan iç politik değişiklikler Kuzey Irak politikasını yürüten kurumları ciddi ölçüde etkilemiştir (Erkmen, 2015, s.182). Koordinatörlük, kurulmasının üzerinden 2 yıl geçmeden mekanizma sağlıklı çalışılmadığından kapatılmıştır.

2008 yılında ise Irak Başbakanı Nuri el-Maliki ile imzalanan mutabakat kapsamında terör örgütü PKK ile mücadele çerçevesinde Türkiye, Irak ve ABD arasında kurulan üçlü komisyon kuruldu. Irak, Türkiye ve ABD arasındaki ilk üçlü koordinasyon toplantısında terör örgütü PKK'ya karşı bir "Yakın Takip Komitesi" kurulması kararı alındı (VOA, 2008). Üçlü mekanizma çabaları 2012 yılında Irak tarafının işlevsizliğinden dolayı sona erdi.

Uluslararası iş birliği ve diplomasi kapsamında Türkiye birçok uluslararası kuruma da üye olmuştur. Bunların arasında Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force -FATF), Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadele Avrasya Grubu, Europol, Eurojust ve Interpol gibi kuruluşlar yer almaktadır.

4. Sonuç

Türkiye'de faaliyet gösteren terör örgütleri aşırı soldan din motifliye, bölücüden etnik temele uzanan geniş bir yelpazede olduğundan terörle mücadelede çok boyutlu, kapsamlı, süreklilik gösteren strateji sürdürülmelidir.

Türkiye 2000'li yıllara kadar uyguladığı stratejisinde, maalesef sorunu tam olarak anlayamamış, terörün kök nedenlerini ortaya koymamış, PKK'yı bir nevi eşkıya grubu olarak görmüş, bu nedenle terörü kontrol altına almak amacıyla yoğunlukla askeri kuvvet kullanmıştır. Türkiye'nin terörizmle mücadele stratejisinde zorlayıcı tedbirlere mutlaka yer vermeli, ancak kullanılan zorlayıcı yöntemler; ceza adalet tedbirleri, siyasi ve sosyokültürel önlemler, istihbarat ve diplomasiyle eş zamanlı, değişen ölçülerde ve yasalar çerçevesinde uygulanmalı, bu uygulamalar terör örgütünün faaliyetlerine göre artan-azalan seyirler izlenmelidir.

Terörizmle mücadelede önemli olan hususun, demokrasi anlayışı ve hukuk normları çerçevesinde ülke güvenliğini sağlayabilmek, bir yandan askeri güç kullanımı dahil silahlı mücadele yöntemini dengeli bir biçimde kullanırken diğer yandan terörizmi ortaya çıkaran nedenleri sonlandırmak üzere siyasi ve sosyoekonomik tedbirler almak olduğu unutulmamalıdır. Bu strateji içerisinde devletin ilgili tüm kurumları mutlak suretle yer almalı, kurumların terörizmle mücadele kapsamında yürüteceği faaliyetler açıkça belirlenmeli, ulaşılmayan hedefler sorgulanmalı, topyekûn bir mücadele yöntemi esas alınmalıdır.

Terörizmle mücadelenin tek elden yürütülmesi, yalnızca terörizmle mücadeleye odaklanmış bir teşkilat yapısının oluşturulması da düşünilmelidir. Bu çerçevede 11 Eylül saldırılarının ardından ABD'de kurulan "İç Güvenlik Bakanlığı - Homeland Security" benzeri bir teşkilatlanmaya gidilmesinin ülkemizin terörizmle mücadele etkinliğini artırabileceği düşünülmektedir.

Bir diğer husus ise terörizmle mücadelede kalpleri ve zihinleri kazanmaya yönelik stratejik iletişim faaliyetleridir. Terör örgütünün toplum üzerindeki psikolojik etkisini en az seviyeye indirmek, terör örgütü üzerinde psikolojik baskı kurmak, terör örgütünün eleman teminini zorlaştırmak gibi bir çırpıda sayılabilecek faydaları bulunan stratejik iletişim disiplinin terörizmle mücadele kapsamında hayata geçirilmesi için gerekli teşkilatların oluşturulması ve faaliyetlerinin düzenlenmesi gerekmektedir.

Terörizmle mücadelenin aklın akılla mücadelesi olduğu göz önünde bulundurularak, terörizmle mücadele konusunda araştırma geliştirme faaliyetleri yürütecek bir ARGE biriminin kurulmasının, bu birimin teknik alanların yanı sıra sosyal alanlarda da araştırmalar yürütmesinin terörizmle mücadeleye katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Son olarak terörizmle mücadelede karşılaşılan olaylara ilişkin bir veri tabanı hazırlanması, bu veri tabanı doğrultusunda alınan derslerin ortaya konulması ve gelecek kuşaklara aktarılması, ayrıca terörizmle mücadele konusunda tüm kurumların birikimlerini ortaya koyan bir terörizmle mücadele arşivinin oluşturulmasının da Türkiye'nin terörizmle mücadelesine büyük katkılar sağlayacağı kaymetlendirilmektedir.

Kaynakça

- Akutay, S.S. ve Ateş, D. (2013). Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarının hukuki çerçevesi. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVII, Sa. 3.
- Alptekin, H. (2018). Etnik terör ve terörle mücadele stratejileri IRA, ETA, Tamil Kaplanları ve PKK. SETA Strateji Araştırmaları Serisi 5, 29-31. ISBN: 978-975-2459-74-8.
- Anadolu Ajansı. (2013). Ana dilde savunma Meclis'ten geçti. Erişim tarihi: 20 Haziran 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/ana-dilde-savunma-meclisten-gecti/281879>.
- Anadolu Ajansı. (2019a). MSB: 2019'da 150 terör operasyonu yapıldı. Erişim tarihi: 14 Haziran 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/msb-2019da-150-teror-operasyonu-yapildi/1685339>.
- Anadolu Ajansı. (2019b). Kiran operasyonlarında 116 terörist etkisiz hale getirildi. Erişim tarihi: 18 Haziran 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/kiran-operasyonlarında-116-terorist-etkisiz-hale-getirildi/1643650>.
- Hürriyet. (2019). Bakan Soylu'dan flaş açıklamalar. Erişim tarihi: 18 Haziran 2020, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-bakan-soylu-kiran-operasyonlarında-121-terorist-etkisiz-hale-getirildi-41378134>.
- CNN Türk. (2019). Irak'ın kuzeyinde Pençe-3 operasyonu başlatıldı. Erişim tarihi: 15 Haziran 2020, <https://www.cnnurk.com/turkiye/son-dakika-pence-3-harekati-basladi>.
- Crellinsten, R.D. ve Schmid, A. P. (1992). Western responses to terrorism: A twenty-five year balance sheet. Terrorism and Political Violence, 4:4, 307-340, doi: 10.1080/09546559208427189.
- Demir, C.K. (2017). Sebeplerinden mücadele yöntemlerine etnik ayrılıkçı terörizm: PIRA, ETA, PKK. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Dugan, L. ve Chenoweth, E. (2012). Moving beyond deterrence: The effectiveness of raising the expected utility of abstaining from terrorism in Israel. American Sociological Review, Vol. 77, No. 4 (August 2012), s. 597-624.
- Emniyet Genel Müdürlüğü. (2019). Erişim tarihi: 15 Haziran 2020, <http://www.teroraranlar.pol.tr/>
- Erdoğan, İ. (2013). Terörle mücadele stratejileri bağlamında "mütakere": Türkiye örneği. Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries) Cilt/Volume: 8, Sayı/Number: 2. 374-375.
- Erol, M. (2019). Batı basınında Barış Pınarı Harekâtı. SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. Sayı 297.7-8.
- Erkmen, S. (2015). İç etkenler açısından Türkiye'nin Kuzey Irak politikasının dönüşümü. Bilgi Dergisi, Sayı 72. 182.
- Gökcan, Ö. (2018). Türkiye-Suriye ilişkilerinde bir kırılma noktası: Ekim 1998 krizi veya diğer bir ifadeyle "ilan edilmiş savaş". Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt: 13, Sayı:1. 186-193.
- Habertürk. (2020). Pençe-Kaplan Operasyonu başladı. Erişim tarihi: 25 Haziran 2020, <https://www.haberturk.com/son-dakika-pence-kaplan-operasyonu-basladi-2714874>.
- MSN. (2019). 3 yıldır 600'e yakın terörist sadece ikna yönetimiyle geldi. Erişim tarihi: 14 Haziran 2020, <https://www.msn.com/tr-tr/video/tv/%C3%A7%C5%9Fleri-bakan/%C4%B1->

s/%C3%BCleyman-soylyu-3-y/%C4%B1d%C4%B1r-600e-yak/%C4%B1n-ter/%C3%B6rist-sadece-ikna-y/%C3%B6netimiyle-geldi/vi-BBXqPKV

Nurdoğan, A.K. ve Işık, M. (2019). Kamu personel yonetiimi bağlamında guvenlik korucularının sosyal guvenlik hakları ve sorunları. Stileyman Demirel Univesitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. C.24, S.4. 1005-1014.

Özçatalbaş, M. (2006). Terörle mücadelenin ulusal ve uluslararası boyutu (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Polis Akademisi Başkanlığı, Ankara

Özçelik, N. ve Acun, C. (2018). Terörle mücadelede yeni safha: Zeytin dalı harekâtı. SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları 105.

Richardson, L. (2006). What terrorists want: Understanding the enemy, containing the threat. United States, Random House.

şen, Y. F. ve Özyar, S.E. (2015). Terör ve terörizm üzerine. Ankara: [Yargı Yayınları](#).

Taş, D. (2014). Türkiye’de terörle mücadelede Türk kamu yonetiiminin işlevleri üzerine genel bir değerlendirme: PKK örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Univesitesi, Aydın.

TBMM. (2013). Toplumsal barış yollarının araştırılması ve çözümlerinin değerlendirilmesi amacıyla kurulan meclis araştırma komisyonu raporu. Erişim tarihi: 17 Haziran 2020, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/cozum_sureci/docs/cozum_kom_raporu.pdf

T.C. Çevre ve şehirçilik Bakanlığı. (2019). Erişim tarihi: 11 Haziran 2020, <https://koydes.csb.gov.tr/>

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2019). Erişim tarihi: 11 Haziran 2020, <http://www.gap.gov.tr/cok-amacli-toplum-merkezleri-sayfa-75.html>

Amerikanın Sesi. (2019). Türkiye son 3 yılda korucu sayısını 54 bine çıkardı. Erişim tarihi: 13 Haziran 2020, <https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiye-son-3-yilda-korucu-sayisini-54-bine-cikardi/5163944.html>

VOA. (2008). Türkiye-İrak-ABD arasında üçlü mekanizma. Erişim tarihi: 11 Haziran 2020. <https://www.amerikaninsesi.com/a/a-17-2008-11-19-voa12-88135077/870769.html>

Yeşiltaş, M. ve Özçelik, N. (2016). PKK terörünün yeni dinamikleri radikalleşme ve şehir çatırması. SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları Sayı: 157.

Yeşiltaş, M., Seren, M. ve Özçelik, N. (2017). Fırat kalkımı harekâtı: harekâtın icrası, istikrarın tesisi ve alınan dersler. SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Yılmaz, S. (2011). Terör ve Türkiye düşünce, strateji, eylem. İstanbul, Kum Saati Yayın Dağıtım Ltd.şti.

4778 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değerlik Yapılmasına İlişkin Kanun. (2003). Erişim tarihi: 15 Haziran 2020, <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4778.html>.

5233 Sayılı Terör ve terörle mücadeleden doğan zararların karşılanması hakkında kanun. (2004). Erişim tarihi: 11 Haziran 2020, <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5233.html>.

5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu. (1949). Erişim tarihi: 11 Aralık 2019, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5442.pdf>.

6459 Sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değerlik Yapılmasına Dair Kanun. (2013). Erişim tarihi: 11 Aralık 2019, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130430-1.htm>

6551 Sayılı Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun. (2014). Erişim tarihi: 11 Aralık 2019, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6551.pdf>

¶ Atf için: TERAM (Terörizmle ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi). (1 Temmuz 2020). *Terörizmle Mücadelede Yöntemler: PKK Terör Örgütü Örneği*. xx. XX.2020 tarihinde www.teram.org/ adresinden erişildi.

Erol Başaran BURAL